

Yrittäjyyskasvatuksen olemus ja oppiminen

Pia-Lena Leskinen (1999). ”Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä – Opiskelijoiden yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yritysprojektin aikana”. Acta Wasaensia. No 71 Liiketaloustiede 27. Johtaminen ja organisaatiot. VAASAN YLIOPISTO

Pia-Lena Leskinen väitöskirja kytkee yrittäjyyden yhteiskunnan murrokseen osana ammattikorkeakoulun tai laajemminkin ammatillisen oppimisen tavoitejärjestelmää. Hän asemoi työnsä osaksi ajankohtaista keskustelua, miten oppia ja opettaa yrittäjyyttä. Leskinen onnistuuikin varsin napakasti perustelemaan yrittäjyyden yhteiskunnalliset kytkennät ja sen roolin osana ammatillisen koulutuksen murrosta. Metodologisena ratkaisuna tekijä päätyi fenomenografiaan, koska hän halusi tietää lähemmin, minkälaisia ajatuksia opiskelijoilla on yrittäjyydestä ja miten kaupallinen koulutus yritysprojektin muodossa vaikuttaa näihin ajatuksiin. Teos on tervetullut avaus kasvatustieteen puolella vielä hämmästyttävän niukkaan yrittäjyyskasvatusta käsittelevään kirjallisuuteen.

Yrittäjyyden ilmiötä käsitellään monipuolisesti eri tieteenalojen lähtökohdista. Tekijä määrittelee yrittäjyyden ilmiön holistiseksi ja dynaamiseksi prosessiksi, jolle on ominaista toimintasidonnai-

suus, kontekstuaalisuus ja vuorovaikutteisuus. Tarkastelussa on oivaltavuutta yrittäjyyden näkemyksen laajentumisesta ja kytkeytymisestä oppimiseen. Ilmiön tarkastelu orientoi yrittäjyyskasvatuksen kuvaamiseen.

Yrittäjyyskasvatusta on tekijän mukaan samantyyppisen ongelman edessä kuin itse yrittäjyyskin. Käsite elää ja muotoutuu parhaillaan. Eriytyisesti yrittäjyyskasvatuksen pohdinnassa lukijaa viehättää kyseenalaistaminen ja siihen liittyvä uuden ja syvemmän ymmärryksen etsiminen yrittäjyyskasvatuksen perustaksi. Tekijä pohtii yrittäjyyden erityislaatuisuutta muuhun kokemukselliseen ja aktiiviseen toimintaan nähden. Samalla painopiste alkaa suuntautua yrittäjämäiseen oppimiseen, käyttäytymiseen ja yrittäjyyden ydinkysymykseen, yksilön oikeuteen ja kykyyn tehdä itseään ja elämänsä koskevia valintoja. Kiinnittymisen prosessimaiseen yrittäjyyden käsitteeseen voi havaita myös tekijän omaa prosessinomaisena tulkinnan painopisteen siirtymänä ja reflektiivisenä prosessina, joka yrittäjämäiseen tapaan alkaa luoda jotakin uutta. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteellinen pohdinta päättyy oivallukseen siitä, että ei ole yhtä oikeaa tapaa toteuttaa yrittäjyyskasvatusta, vaan se on aina kontekstisidonnainen, toimintaan ja toimijoihin sitoutuva, yhteistoiminnallinen prosessi.

Vertailusta toteutettuihin

yrittäjyyskasvatushankkeisiin, opettajan rooliin ja opetuksen historialliseen perimään nousee pohdinta koulun ja yrittäjyyden välisestä liitoksesta. Tekijä alkaa kuljettaa metaforaa ”yrittäjyyden ja koulu-yrittäjyyden välisestä erosta”. Käsitteellisessä yhteenvedossa päädytään positiiviseen uskomukseen kasvatuksen mahdollisuuksista auttaa oppilaita kohti yrittäjämäistä toimintaa, joskin ehdoksi asetetaan melkoiset muutokset nykyiseen toimintaan verrattuna.

Tutkimuksen empiirisessä osassa tarkastellaan kahden kokeiluhankkeen vaikutuksia 22 oppilaan yrittäjyyskäsitteisiin. Toinen hanke kuului laajaan ”Nuori yrittäjyys-kampanjaan”, jonka kuluessa perustetaan puoli vuotta toimivia yrityksiä. Se toteutettiin kauppaoppilaitoksen kaksivuotisella merkanttilinjalla. Toinen taas oli ammattikorkeakoulussa toteutettu osuuskuntapohjainen kimpPAYRITYS. Molemmat hankkeet olivat osallistujille pakollisia.

Tuloksista nousee esiin lähtöasetelman paradoksaalisuus, joka seuraa oppilaiden yrittäjyysnäkemyksissä läpi projektin. Yrittäjyyskäsitteet eivät paljonkaan muuttuneet hankkeiden edetessä vaan pikemminkin vahvistuivat. Vahvistumisen suunta oli negatiivinen. Usko yrittäjyyden deterministiseen selitykseen vahvistui, uskon kasvatukseen vaikutukseen jäädessä taustalle. Opiskelijoiden negatiivinen suhde riskiin myös vah-

vistui. Lukijalle hätkähdyttävä havainto liittyi tuntemattomaan kohdistettavaan pelkoon ja yrittäjyyteen liitettävään työn raatamisen ideologiaan. Taloudellisen riskin rinnalle nousi psyykinen riski. Opiskelijat kokivat ahdistavansa oudon ja ristiriitaisen tilanteen ja näkivät projektien päättyessä aloitushetkeä itsessään vähemmän yrittäjämäisiä ominaisuuksia. Tulokset nostivat esiin ristiriidan ”kouluyrittämisen”, koulun ehdoista määrittävän yrittäjyyskasvatuksen ja aidon yrittäjyyden premisseistä nousevan yrittäjyyden välille.

Tutkija rakentaa

yrittäjyyden teorioiden pohjalta löydöksistään yrittäjyyden ”Neliapilan”, eli yrittäjyyskasvatuksen opetuksen työvälineen. Se pohjaa kahden perusjännitteeseen. Toinen on vision ja toiminnan, mahdollisuuksien havaitsemisen ja niiden toteuttamisen välinen suhde, toinen autonomian, omatoimisen selviytymisen ja vuorovaikutuksen välinen paradoksi. Näistä neljästä muodostuvat yrittäjyyden neliapilan lehdet, jotka jättävät keskiönsä yrittäjyyden ytimen, riskikentän. Tekijän mukaan yrittäjyyteen liittyy riski, joka syntyy vision ja toiminnan, autonomian ja interaktion prosessinomaisessa vuorovaikutuksessa. Hänen mukaansa voidaan ajatella edelleen, että mahdollisuuksien ja muutosten tavoitteluun sisältyy riski, jolloin riskikenttä on myös muutoksen ja oppimisen kenttä. Minkä tahansa neliapilan lehden liiallinen korostuminen muodostuu ongelmalliseksi. Hän ehdottaaakin, että yrittäjän herkkyy-

ja kyky yhdistellä näitä aspekteja on keino hallita riskiä.

Tässä kehyksessä koulussa järjestetyt yrittäjyysprojektit tuottivat paradoksaalisesti ristiriidan kentän, todellisen yrittäjyyden sijaan. Siitä muodostui koulu-yrittäjyyskokeilu, ei aito yrittäjyyden oppimishanke. Lukija muodostaa hankkeen kuvauksista käsityksen, jossa ongelmia syntyi eri aspektien soveltamisesta oppimiseen kaikissa vaiheissa. Lähtökohdilta hankkeet muovailtiin yrittäjyyden ominaisuuksien vastaisesti, eri vaiheissa opettajien tuki tai sen puute nosti autonomisuuden vaateen liian korkeaksi. Kouluympäristö taas rajoitti vuorovaikutisuuden mahdollisuuksia jne. Niin oudolta kuin saattaa kuulostaakin yrittäjyyskasvatuksen nimissä toteutettiin hankkeet, joilla oli hyvin vähän tekemistä yrittäjyyden perusolemuksen kanssa. Se asettaa melkoiset haasteet tulevalle yrittäjyyskasvatuksen oppimiselle ja oppijoiden tukijoiden kasvattamiselle yrittäjyyteen, kuten tutkija lopussa toteaa.

Pia Lena Leskisen teos

on varsin arvokas avaus nuoren yrittäjyyskasvatuksen ilmiön tutkimuksessa. Kasvatustieteen näkökulmasta yrittäjyydestä on kirjoitettu ja sitä on tutkittu niukasti, vaikka se on nostettu esiin sekä peruskoulun opetussuunnitelmassa, että ammattikorkeakouluopetusta koskevassa asetuksessa. Yrittäjyyden nivoutuminen ohje- ja lainsäädännön tasolla luonnolliseksi osaksi virallisia oppisisältöjä viestii yhteiskunnan halusta edistää yrittäjämäistä toimin-

taa. Vielä vallitsee kuitenkin hämäännys siitä, mitä yrittäjyydellä tarkoitetaan ja toisaalta miksi se juuri nyt on marssinut mukaan opetuksesta käytävään keskusteluun. Tähän liittyvät kysymykset: miksi ja miten yrittäjyyttä halutaan opettaa ja oppia. Tähän keskusteluun Pia Lena Leskinen tuo kontribuutionsa. Yrittäjyys ei ole vain substanssi vaan siihen liittyy keskeisesti ihmisten toiminta, jonka tutkimisessa kasvatustiede on avainasemassa.

Kokonaisuutena ottaen

tutkimusraportti on laaja, hiukan raskas ja rönsyilevä ehkä tarpeettomastikin. Teos kuitenkin löytää tavoitteensa ja kokoaa yrittäjyyskasvatuksen keskustelua ansiokkaasti. Sen antina on pohtiva ja kyseenalaistava yrittäjämäinen ote ilmiöön, jonka ansiosta löytyy uusia aineksia yrittäjyyskasvatuksen toteutukseen. Ilokseni sainkin tietää, että tekijä on jo puuttunut näihin ongelmiin. Väitöskirjasta ilmestyy vielä ennen vuoden vaihdetta Editan julkaisema, helpommin luettava teos, ennakkotietojen mukaan nimellä ”Yrittäjyyttä etsimässä”. Suosittelen sitä mielelläni yhdeksi yrittäjyyskasvatuksen perusteokseksi niille, jotka ovat omassa toiminnassaan pohtimassa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamista, joko opettajina, päätöksentekijöinä tai vaikuttajina. Samoin se soveltuu mielestäni oppikirjaksi korkeakouluasteelle.

Paula Kyrö